

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Белова Дмитра Миколайовича на дисертацію Христинченка Євгенія Олександровича на тему «Корпоративна доброчесність персоналу державної митної служби України: правові засади формування та розвитку», поданого до захисту у спеціалізовану вчену раду Науково-дослідного інституту публічного права на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми.

Важливість забезпечення високого рівня доброчесності посадових осіб та працівників, а також активізація переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу зумовила затвердження протягом 2024–2026 років низки законодавчих та підзаконних правових актів, дія яких має забезпечити вільну від корупції, прозору, доброчесну та ефективну діяльність Державної митної служби України. Варто зазначити, що окремі аспекти митного законодавства щодо доброчесності персоналу ще потребують гармонізації як з актами міжнародного законодавства, так і з положеннями національних правових документів. Отже, створення цілісної системи правового забезпечення доброчесності посадових осіб та працівників Державної митної служби України потребує кропіткої роботи з аналізу та узгодження правових норм, моделювання наслідків впровадження змін до законодавства. Що і визначає актуальність теми дослідження.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Досить високий науковий рівень рецензованої дисертації обумовлений чіткою постановкою мети й завдань, логічністю побудови структури, обґрунтованістю теоретичних положень і практичних рекомендацій. Розробляючи тему наукового дослідження, автор, комплексно використовуючи сучасні наукові методи, ґрунтовно проаналізував, як норми міжнародного й національного права, так і вітчизняну та зарубіжну наукову літературу в розрізі досліджуваної

теми. Завдяки гідному рівню володіння методологією наукової діяльності, автор сформулював новітні та практичною значущі висновки та пропозиції.

Критичний аналіз праць науковців, які розробляли вказану тему, сприяв вирішенню поставлених наукових завдань та формулюванню пропозицій і рекомендацій щодо підвищення рівня корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України, а саме її правових засад.

Апробацію наукових положень, отриманих у результаті дослідження, здійснено через публікації, що демонструють високий рівень професійної зрілості автора та відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України. До наукового обігу ввійшли статті у фахових виданнях з юридичних наук, а також тези доповідей на науково-практичних конференціях.

З огляду на вищезазначене, засвідчуємо досить високий науковий рівень виконання дисертації Христинченка Євгенія Олександровича на тему «Корпоративна доброчесність персоналу державної митної служби України: правові засади формування та розвитку».

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація є однією з перших спроб комплексного осмислення досліджуваної проблематики. У роботі відображено та проаналізовано норми чинного адміністративного законодавства, а також практику його реалізації; крім того, подано низку пропозицій та рекомендацій, метою яких є дієвими для формування та розвитку корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України.

Варто відмітити, що в роботі вперше запропоновано періодизацію формування вимог до доброчесності персоналу митної служби на українських землях, що поділено на етапи, а саме: ранній (доінституційний) етап; етап усвідомлення передумов доброчесності представників митної служби; етап всеохоплюючого тоталітарного контролю за поведінкою персоналу митної служби; етап інституціоналізації митної служби незалежної України; етап

регресивних трансформацій; етап системного впровадження вимог доброчесності у діяльність Державної митної служби України.

Заслуговують на увагу підходи до розуміння місця доброчесності у системі запобігання корупції, обґрунтовано, що вона відіграє роль фундаментального регулятора, який через етичні стандарти, соціальну довіру, професійну відповідальність і внутрішню мотивацію посадових осіб забезпечує стійкість публічного управління до корупційних ризиків і правопорушень, охарактеризовано ціннісно-регулятивну, інституційно-превентивну, соціально-консолідуєчу та культурно-виховну функції доброчесності.

В роботі автором удосконалено визначення поняття доброчесності у правовому дискурсі як відповідність поведінки публічного службовця закріпленим в актах *soft law* вимогам до його професіоналізму, етичних та управлінських якостей, якості здійснення наукової, інформаційної, кадрової й антикорупційної діяльності та прозорості декларування своїх доходів, витрат та майна. Низка положень роботи дістали подальшого розвитку, зокрема, розуміння стану та перспектив впровадження норм Оновленої Декларації Аруша у діяльність Державної митної служби України; обґрунтовано необхідність здійснення таких заходів, як: затвердження проєкту нового Митного кодексу України, розробленого на основі митного законодавства ЄС.

Робота містить пропозиції щодо внесення змін і доповнень, спрямованих на підвищення рівня корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України, до Митного кодексу України, законів України «Про державну службу» та інших. Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни проведеного дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати, що отримані у процесі дослідження та розкриття теми, мають

наукову та практичну новизну, оскільки в роботі вперше порушуються питання корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України. Істотних зауважень до їхньої обґрунтованості немає, і причиною є те, що висновки, наукові положення та рекомендації базуються на вагомому обсязі проаналізованого емпіричного матеріалу, що його було зібрано й оброблено за допомогою сучасних методів дослідження.

Проаналізувавши низку наукових праць та емпіричних даних, а також відповідну законодавчу базу, здобувач засвідчив високий рівень критичного мислення. Положення, рекомендації та висновки, запропоновані в дисертації, можуть бути з успіхом використані у практичній діяльності, в тому числі й освітній галузі, оскільки сформульовані пропозиції мають інноваційний характер.

Отже, результати наукового дослідження Христинченка Євгенія Олександровича «Корпоративна доброчесність персоналу державної митної служби України: правові засади формування та розвитку», що заявлено на захист, є обґрунтованими, логічними й переконливими, а також мають високий рівень наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Акцентуючи на достатньому рівні володіння здобувачем методологічним інструментарієм, відмітимо, що в роботі застосовано сучасні методи наукового аналізу як загальні, так і спеціальні методи наукового пізнання, що відповідають специфіці досліджуваної проблематики.

За допомогою *системно-структурного* та *функціонально-правового* методів було визначено місце та роль доброчесності у системі запобігання корупції в Україні (п. 1.1). Метод *юридичної герменевтики* дав змогу сформулювати поняття та охарактеризувати види доброчесності у контексті розвитку *soft law* (п. 1.2). За допомогою *аксіологічного* та *типологічного* методів було здійснено розмежування між правовими та моральними нормами у сфері регулювання доброчесності (п.1.3). Під час дослідження історико-

правових засад формування корпоративної доброчесності персоналу митної служби (п. 2. 1) було використано *історико-генетичний* та *історико-правовий* методи. За допомогою *телеологічного* методу та методу *правової доктринальної реконструкції* було визначено мету та принципи формування корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України (п. 2. 2). Використання *формально-юридичного* методу дало змогу з'ясувати правові форми та функції формування корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України (п.2. 3). Перспективи запровадження зарубіжного досвіду у сфері формування корпоративної доброчесності персоналу митної служби (п. 3. 1) було встановлено за допомогою *компаративістського* методу. *Прогностичний* метод та метод *правового моделювання* використовуватися під час окреслення шляхів розвитку правового регулювання формування корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України (п. 3. 2).

Крім того, у роботі використано методи *документального аналізу*, *аналізу судової практики*, *соціологічний*, *лінгвістично-правовий* та інші методи наукового пізнання, які у своїй сукупності дали змогу виконати поставлені у дослідженні завдання та досягти його мети.

Слід наголосити, що здобувач засвідчив здатність точно формулювати мету й завдання дослідження, виконавши наукові завдання на високому методологічному рівні, системно, з урахуванням взаємозв'язків між ключовими елементами, що підтверджує сформовані фахові компетенції автора та глибоке розуміння актуальності проблеми.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Висновки, пропозиції та рекомендації, які містяться у роботі, можуть бути використані та частково використовуються: у правотворчості – у процесі вдосконалення митного законодавства та законодавства про проходження державної служби в аспекті формування корпоративної та індивідуальної доброчесності персоналу та нульової толерантності до корупції; у правозастосуванні – під час розробки

програм підвищення кваліфікації, оцінювання корупційних ризиків у діяльності Державної митної служби України, проведення перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів; у науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень проблем запобігання корупції та підвищення рівня доброчесності персоналу органів публічної влади України (*акти впровадження: у науково-дослідну діяльність Університету митної справи та фінансів від 12 січня 2026 року; у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 16 січня 2026 року*); в освітньому процесі – у викладанні та підготовці навчально-методичних комплексів з дисциплін «Адміністративне право України», «Митне право», «Адміністративна діяльність публічної адміністрації», при розробці підручників, навчальних посібників, курсів лекцій адміністративно-правової та митної тематики (*акт впровадження у навчальний процес Університету митної справи та фінансів від 11 лютого 2026 року*).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Тема представленої дисертації є важливою для сучасної юридичної науки та практики, а напрацьовані положення відповідають назрілим нагальним потребам суспільного розвитку. Здобувач виконав поставлені завдання, поєднавши теоретичні знання та практичний досвід при висвітленні першорядних питань розглядової теми. Висновки (проміжні та заключні) є обґрунтованими й достовірними та цілковито відповідають отриманим результатам.

Дисертацію побудовано логічно та викладено українською мовою. Робота має наступну структуру: вступ, три розділи, вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дослідження доцільно використати для:

- 1) вдосконалення практичної діяльності, а саме в частині підвищення рівня корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України;
- 2) розробки навчальних програм і тренінгів спрямованих на підвищення

кваліфікації та корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. При загальній позитивній оцінці наукової роботи варто звернути увагу на деякі спірні питання, які потребують додаткових уточнень і пояснень.

1. У підрозділі 1.1 автором ґрунтовно розкрито місце та роль доброчесності у системі запобігання корупції, зокрема через аналіз нормативно-правових актів та доктринальних підходів. Водночас виклад матеріалу має переважно нормативно-описовий характер, що дещо обмежує рівень аналітичності дослідження. У цьому контексті доцільним виглядало б посилення роботи шляхом узагальнення практики застосування відповідних норм або наведення конкретних прикладів реалізації механізмів забезпечення доброчесності в діяльності митних органів.
2. У підрозділі 2.1, присвяченому історико-правовим засадам формування корпоративної доброчесності, автором запропоновано оригінальну періодизацію відповідного процесу. Водночас доцільним було б більш чітко конкретизувати критерії віднесення окремих етапів до відповідних історичних періодів, що сприяло б підвищенню методологічної визначеності дослідження. Разом із тим наведена періодизація є логічно обґрунтованою та становить науковий інтерес.
3. У підрозділі 1.3 роботи, дисертантом запропоновано авторський підхід до розмежування правових і моральних норм у сфері регулювання доброчесності за низкою критеріїв. Разом з тим питання їх практичної взаємодії, зокрема у контексті імплементації норм *soft law* у національну правову систему, висвітлено недостатньо повно. Разом із тим слід відзначити, що автором було створене підґрунтя для подальших наукових досліджень.

4. У підрозділі 2.3 автором здійснено розгорнуту класифікацію правових форм та функцій формування корпоративної доброчесності персоналу. Однак окремі елементи цієї класифікації мають змістовну близькість, що може ускладнювати їх практичне розмежування. Саме тому, варто почути, що є причиною саме такої деталізації і чим вона пояснюється.

5. У третьому розділі дисертації автором обґрунтовано перспективи запровадження зарубіжного досвіду та визначено напрями вдосконалення правового регулювання у досліджуваній сфері. Разом з тим більш детального опрацювання потребують питання адаптації відповідних підходів до умов функціонування державних інституцій України, зокрема з урахуванням правового режиму воєнного стану.

Зазначимо, що подані зауваження й побажання мають характер рекомендацій і загалом не знижують позитивну оцінку дисертації, адже мають мету поглибити прилюдну наукову дискусію.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час глибокого ознайомлення як із дисертацією, так і з науковими публікаціями автора не виявлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертація Христинченка Є.О. на тему «Корпоративна доброчесність персоналу Державної митної служби України: правові засади формування та розвитку» є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Христинченка Є.О. на тему «Корпоративна доброчесність персоналу Державної митної служби України: правові засади формування та розвитку», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним та завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати. Наукова робота за змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами

і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 р.), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор, Христинченко Євгеній Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

Професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
Ужгородського національного університету
д.ю.н., професор

Белов Дмитро Миколайович

